

PŘÍLOHA K TZ:

DOMÁCÍ A SEXUÁLNÍ NÁSILÍ V DOBĚ NOUZOVÉHO STAVU - DOPORUČENÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ POMÁHAJÍCÍCH OBĚTEM

V době nouzového stavu vyvolaného pandemií koronaviru COVID-19, kdy jsou ve veřejném prostoru primárně řešena témata vztahující se ke zdravotnímu stavu obyvatelstva a preventivním ochranným opatřením s cílem zmírnit rizika šíření nákazy, je zásadní věnovat pozornost diverzitě dopadu tohoto stavu na skupiny osob ohrožených specifickými riziky. Právě oběti domácího a sexuálního násilí a jejich děti jsou v současné době jednou ze skupin vystavených vysoké míře ohrožení. I v běžném režimu nejsou jejich potřeby v mnohých případech adekvátně saturovány, avšak zátěž, kterou vyvolává současný stav, je enormní.

CO PŘINÁŠÍ NOUZOVÝ STAV PRO OBĚTI DOMÁCÍHO A SEXUÁLNÍHO NÁSILÍ?

Dopady nouzového stavu na osoby ohrožené domácím násilím jsou zásadní v několika rovinách vyplývajících z nucené izolace, omezení fungování veřejných institucí a zároveň bariér v přístupu k pomoci.

Nucená izolace

Nucená izolace a nedostatek vyžití, stres a frustrace z omezených zdrojů příjmů nebo zásadní změny životního stylu, úzkosti a obavy o své zdraví nebo budoucnost, to vše mohou být **spouštěče násilného chování** a mohou vést ke zvýšení rizika domácího násilí, nebo **zhoršení projevů domácího nebo sexuálního násilí** tam, kde již existuje. Přijatá preventivní opatření, jako například omezení vycházení, pak mohou být násilnou osobou jednoduše využita jako další způsoby **posilování kontroly nad obětí**. Snížení výdělku nebo ztráta práce kvůli opatřením může navíc prohlubovat nebo zapříčinit ekonomickou závislost oběti na násilníkovi. Co se týče sexuálního násilí, veřejnost se často mylně domnívá, že je pácháno zejména neznámou osobou, a tedy díky aktuálnímu omezenému vycházení se takovéto riziko minimalizuje. Ve skutečnosti je ovšem pachatelem sexuálního násilí v 80 % případů člověk, kterého oběť zná – partner, bývalý partner, příbuzný, kamarád, kolega... (Amnesty International). Můžeme tedy předpokládat, že nejen oběti domácího, ale i mnohé z obětí sexuálního násilí, jsou nyní nuceny sdílet domácnost a úzký kontakt s osobou násilnou.

Omezení sociálních kontaktů zároveň **komplikuje odhalování domácího a sexuálního násilí**. Mnoho žen zůstává doma ať už za účelem péče o děti nebo práce z domova, omezují své běžné kontakty s kolegy, přáteli či okolím, případně omezují návštěvy lékařů, ať už kvůli obavě z nákazy anebo kvůli nedostupnosti lékařů neboť některé ordinace snižují svůj provoz kvůli nedostatku ochranných lékařských pomůcek. Tato sociální síť, díky které se často daří domácí násilí odhalovat, se tak za preventivních opatření zmenšuje, nebo úplně mizí.

Omezení fungování veřejných institucí

Situaci značně komplikují taktéž omezení či „usměrnění“ činnosti veřejných institucí. Jedno z těchto usměrnění přinesl pokyn policejního prezidia ze dne 23. 3. 2020, který upravuje postup policisty při vykázání osoby, která má nařízenou karanténu (domácí izolaci). Tato úprava explicitně uvádí, že

k vykázání by policista měl přistoupit pouze v případech, kde „ohrožení života a zdraví osoby bude **bezprostřední** – na základě vyhodnocení rizika dle metody SARA DN a jednání násilné osoby (výhrůžky učiněné před policistou, brutalita útoku atd.) bude důvodná obava z opakování útoku po odjezdu policie.“¹ Rozdíl oproti běžnému postupu v případech vykázání² spočívá v nutnosti existence bezprostředního ohrožení. Za běžných okolností policisté vyhodnocují, zda lze důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Pokud shledají takový předpoklad jako důvodný, jsou oprávněni osobu vykázat. Útok však nemusí hrozit bezprostředně, při vyhodnocení se přihlíží například k předchozím útokům v průběhu vztahu. Nyní však, pokud riziko ohrožení nevyhodnotí policista jako bezprostřední, může situaci řešit domluvou a následným monitoringem, přičemž však součástí této domluvy může být doporučení dočasného režimu užívání společného obydlí, jak uvádí doporučený postup, tento dočasný režim může spočívat v tom, že každý z partnerů obývá jednu místnost. Tento postup, který konzervuje stav a nechává oběti a jejich agresory v jedné domácnosti, je v případě probíhajícího domácího násilí zcela tristní.

Vedle nových doporučených postupů k vykázání jsou značně ovlivněny i další aspekty fungování policie či soudů. Jak uvádí Kateřina Mužíková, spolupracující právnička proFem, „policie a státní zastupitelství sice nadále přijímají trestní oznámení, avšak až na výjimky neprobíhají výsledky (poškozených, svědků, ani pachatelů). Vyjma případů, kdy je pachatel stíhán tzv. vazebně.“ Z toho vyplývá, že velká většina šetření je fakticky pozastavena a odložena na neurčito. Omezený režim fungování je praktikovaný též ze strany soudů, tento způsob fungování přináší opět odklady i ve sporech, v nichž oběti domácího násilí a jejich děti figurují. Zásadní dopady na ně mají odklady rozvodových řízení či rozhodování o úpravě poměrů dětí. „Pro naše klientky jsou stěžejní rozvody a svěřením dětí do péče, resp. úprava styku s nimi – a to je vše odročeno, naše klientky i nadále zůstávají manželkami s násilných partnerů a musí řešit předávání dětí“, dodává Mužíková. Soudy a policie tedy udržují status quo v případech, kde je jejich intervence mimořádně zapotřebí nejen s ohledem na potřeby obětí domácího násilí, ale zároveň s ohledem na dopady tohoto stavu na děti.

Pro vyšetření a ošetření obětí sexuálního napadení neexistuje žádná závazná metodika a dle České lékařské komory mají gynekologové povinnost poskytnout pouze neodkladnou péči (tedy první pomoc) těm pacientkám, které jsou ohroženy na životě nebo vážně ohroženy na zdraví. Pokud gynekologové shledají, že nemají dostatečnou kapacitu nebo vybavení, nemusí pacientce poskytnout ani takovéto neodkladné ošetření. Aktuálním nouzovým stavem jsou primárně zasaženi zdravotníci, nemocnice a pohotovostní příjmy, v souvislosti s tím **existuje reálná hrozba zhoršeného přístupu k ošetření i pro oběti sexuálního násilí.**

---

¹ *Postup policisty při vykázání osoby, která má nařízenou karanténu (domácí izolaci) v souvislosti s onemocněním COVID 19 – usměrnění činnosti, Policejní prezidium, 23. 3. 2020.*

² *Postup je upřesněn závazným pokynem policejního prezidenta ze dne 23. 12. 2009 a metodickou příručkou č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR o provádění vykázání.*

Bariéry pro vyhledání pomoci

V neposlední řadě aktuální situace staví řadu bariér v pomoci obětem násilí a řešení jejich situace. Při omezení vycházení může být pro oběť nemožné navštívit pomáhající organizaci a může být obtížné najít pro ni bezpečný způsob, jak se na takovou organizaci obrátit například telefonicky nebo online. Cesty k pomoci a za bezpečím jsou tak pro mnohé oběti domácího násilí, vlivem preventivních opatření proti šíření nákazy, uzavřeny nebo zásadně komplikovány. Oběti jsou tedy nuceny zůstat s násilnými partnery i přes to, že specializované služby, intervenční centra a azylové domy, i nadále poskytují své služby.

JAK ZAJISTIT ADEKVÁTNÍ PODPORU OBĚTEM DOMÁČÍHO NÁSILÍ A JEJICH DĚTEM?

Nyní je nezbytné věnovat zvýšenou pozornost osobám ohroženým domácím násilím, jakož i jejich dětem, a dopadům současného nouzového stavu právě na ně. Z toho důvodu proFem ve spolupráci s organizací ROSA předložili 2.4.2020 Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách při Úřadu vlády ČR návrhy opatření k ochraně obětí domácího a sexuálního násilí.

Doporučení směrem k Ministerstvu vnitra:

- Důsledně evidovat a provádět záznamy o všech hovorech a výjezdech PČR k případům domácího násilí (dále jen DN)
- Důsledně dodržovat aplikaci SARA DN při vyhodnocování všech případů podezření na DN
- Při prokázání DN dle SARA DN aplikovat institut vykázání bez rozdílu. Je nepřípustné jakékoliv další vyhodnocování závažnosti DN návazně na vnější okolnosti – jedná se o ochranu nejen zdraví, ale i života obětí a dětí, svědků DN.
- Ve spolupráci s kraji zajistit a vyčlenit mimo jiné cílové skupiny dostatek lůžkových kapacit pro oběti DN a jejich děti, které nemohou být přijaty do AD, za využití bezpečných prostor (hotely s recepcí, volné byty apod.)
- Ve spolupráci s kraji a městy zajistit kapacity pro umístění vykázaných osob, jsou-li v karanténě, ale i pokud nejsou tak, aby opadly obavy z provádění vykázání ze strany PČR (např. v ubytovnách nebo v rámci jiných, k tomu vyčleněných prostor)
- Zajistit, aby byla striktně dodržována mlčenlivost o utajených azylových domech v případě, že tam zasahuje zdravotník, hasiči, apod.

Doporučení směrem k Ministerstvu spravedlnosti:

- Zvážit zvýšení trestů pro pachatele domácího a sexuálního násilí, stejně jako násilí na dětech, po dobu trvání preventivních opatření před šířením nákazy COVID-19 (tedy např. i v době, kdy dojde k uvolnění omezení pohybu obyvatel, ale budou nadále uzavřeny školy a mateřské školy)
- Apelovat na orgány justice, aby po dobu trvání preventivních opatření před šířením nákazy COVID-19 postupovaly uvážlivě při rozhodování o ukládání sankcí v rámci výkonu rozhodnutí o styku nezletilých s druhým rodičem a reflektovaly nestandardní situaci, kdy je třeba zájem na ochraně zdraví nezletilých, ale i ostatních spoluobčanů, kteří přijdou do styku s nezletilými, nadřadit zájmu nad výkonem rodičovských práv
- Apelovat na orgány justice, aby zvažovaly specifickou situaci dětí, které se nachází z důvodu domácího násilí v azylových domech s režimem utajeného pobytu a v zájmu prevence šíření

onemocnění COVID-19 v pobytovém zařízení umožňovali distanční formu kontaktu (skype, telefon, apod.)

Doporučení směrem k Ministerstvu práce a sociálních věcí:

- Prostřednictvím metodického doporučení k vedení orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) zajistit povinnost kontaktovat telefonicky oběti DN v rodinách, kde jsou děti vedeny jako ohrožené a 1x týdně provést rozhovor s obětí (osobou ohroženou) za použití uzavřených otázek (př. Jste v bezpečí? Došlo v poslední době k nějaké formě násilí? Jsou ohroženy děti? Potřebuje nějakou pomoc? Máte možnost telefonovat/kontaktovat PČR v případě ohrožení? apod.) Cílem je bezpečně zjistit stav v rodině, kde dochází k DN, v návaznosti na omezenou možnost oběti si přivolat pomoc. Toto opatření se uplatňuje v různých zemích jako prevence DN.
- Apelovat na orgány OSPOD, aby zvažovaly specifickou situaci dětí ohrožených DN a v zájmu prevence šíření onemocnění COVID-19 doporučovaly distanční formu kontaktu s druhým rodičem (skype, telefon, messenger, WhatsApp apod.)
- Zajistit zásobování pro specializované azylové domy, pokud se ocitnou v karanténě
- Zajistit adekvátní finanční podporu pro specializované služby po skončení karanténních opatření s ohledem na předpokládaný nárůst klientek, které se teď nemohou na služby obrátit

Doporučení směrem k Ministerstvu zdravotnictví:

- Zajistit prioritní testování obětí DN a jejich dětí na COVID - 19, pokud chtějí odejít do azylového domu a azylový dům požaduje testování, aby bylo možné ženy a děti přijmout
- Zajistit, aby byly oběti DN a sexuálního násilí, ošetřeny v jakémkoliv zdravotnickém zařízení
- Zajistit distribuci dostatečného množství ochranných pomůcek pro ambulantní i pobytové provozy pro oběti DN prostřednictvím krajů
- Zajistit, aby byla striktně dodržována mlčenlivost o utajených azylových domech v případě, že tam zasahuje zdravotník, hasiči, apod.

Doporučení směrem k Úřadu vlády:

- Mediálně informovat o výše uvedených opatřeních
- Mediálně informovat o tom, že pro oběti jsou v provozu specializované poradny, přestože v současné situaci přecházejí na online a distanční formy pomoci (telefon, e-mailová poradna, chat, Bright Sky a další)
- Podporovat jednotlivá ministerstva při realizaci jednotlivých doporučení prostřednictvím spolupráce s Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách